

Вовк А. І., здобувач ступеня доктора філософії кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор Потапчук Є.М.

ЗДАТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДО САМОРОЗВИТКУ ШЛЮБНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Формування та розвиток особистості відбувається під дією соціуму (правила, бачення, традиції), сімейного виховання (правила сім'ї, цінності, стиль життя, сценарії життя, розуміння явищ, ситуацій) та саморозвитку. Зазначимо, що під поняттям «саморозвиток» ми розуміємо здатність людини змінювати те, що їй заважає, спираючись на власні зусилля та волю, без зовнішнього впливу [1]. Нас цікавить здатність людини до саморозвитку саме в контексті шлюбного потенціалу особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор. Питання саморозвитку особистості завжди цікавило науковців. Особливості життєвих стратегій досліджувала К. Абульханова-Славська [2], проектування життєвого шляху особистості цікавили Є. Фрома [2], саморозвиток і самоактуалізацію вивчали А. Маслоу та К. Роджерс [2], теорію самопізнання і «Я-концепцію» розробляли Р. Бернс, Л. Божович [2]. Саморозвиток у структурі життєдіяльності людини розглядав А. Цукерман. Л. Виготський [3] вбачав саморозвиток, як безперервний процес цілепокладання, натомість І. Кант [4] вважав ключовим у процесі пізнання, а Г. Гегель [2] розглядаючи здатність до саморозвитку через призму епохи, вбачав, як перетворення себе в культурі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. На сьогоднішній день, здатність особистості до саморозвитку шлюбного потенціалу є недостатньо дослідженою. Саме тому метою нашої роботи є дослідження здатності особистості до саморозвитку

шлюбного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих результатів. Особистість саморозвивається у процесі життєдіяльності, пізнанні світу і себе в ньому, постійно переживає у просторі й часі свою екзистенцію [5]. Саморозвиток є багатоаспектним явищем, що відображає процес, у якому особистість пізнає, перетворює, розвиває і вдосконалює себе. Він проявляється в досягненні нових, якісно більш високих рівнів продуктивності як кожного психічного процесу окремо, так і їх взаємодії, результатом чого є успішне вирішення більш складних завдань [6].

Суть принципу саморозвитку полягає у визнанні пріоритету індивідуального майбутнього особистості (цілей, мрій, особистісних сенсів, ідеалів) над минулим (досвідом, звичками). Зрозуміти людину означає зрозуміти не так її минуле, як її майбутнє, адже конструктивно-стратегічні мотиви її поведінки зумовлені переважно майбутнім та відповідають на питання «для чого?», натомість минуле відповідає на питання «чому?» [5]. Цей принцип, вимагає пошуку цільової причинності душевних явищ (мета, ідеал, мрія, сенс життя), минуле є лише передумовою, сприятливою для формування одних цілей і пригнічення інших.

Саморозвиток поділяється на такі види: освітньо-виховний; загальнокультурний; професійний; політичний; правовий; фінансовий; моральний; художній; естетичний; релігійний; шлюбний; інтелектуальний; духовний тощо [5]. Саморозвиток в шлюбі можна проаналізувати за рахунок шлюбного потенціалу особистості. Дослідник проблеми міжособистісної сумісності подружжя Є. М. Потапчук зазначає, що сукупність наявних можливостей, ознак людини, які можуть сприяти гармонійному шлюбному партнерству є шлюбним потенціалом [7, с.5]

Людина реалізує саморозвиток шлюбного потенціалу, тоді, коли у неї на високому рівні розвинена здатність до критично-рефлексивного осягнення й оцінки своїх учинків [2, с. 149]. Людина здатна змінюватись, лише за умови, що це її істинне бажання, за яке вона готова взяти відповідальність та втілювати його в життя.

За результатами дослідження, ми виокремили етапи саморозвитку особистістю сформованого шлюбного потенціалу:

1. Розуміння поняття «шлюбний потенціал», вміння його аналізувати;
2. Порівняльний аналіз реальних та бажаних стосунків, усвідомлення, що результат в стосунках не відповідає очікуванням людини;
3. Аналіз власної поведінки з партнером або потенційним партнером (стратегії, установки, переконання, звички, бачення, традиції, реакції, вимоги);
4. Здатність взяти відповідальність за стосунки, інтроекція ідеї про те, що від самого суб'єкту шлюбного потенціалу залежить успішність побудованих ним стосунків;
5. Виникнення на емоційному рівні бажання, щоб відбулися зміни та сприяння цьому стратегією саморозвитку шлюбного потенціалу;
6. Розроблення плану дій по саморозвитку шлюбного потенціалу;
7. Аналіз та порівняння вихідного пункту та пункту призначення, аби дізнатися, відбулися бажані зміни чи потрібно ще щось коригувати.

Якщо особистість має знання на когнітивному рівні про те, що її дії, реалізація в стосунках не є здоровими, але немає бажання на емоційно-чуттєвому рівні це змінити, тоді жоден зовнішній фактор у образі партнера, батьків, важливих близьких, не зможе вплинути на суб'єкта шлюбного потенціалу. Крім того, поки не з'явиться бажання змін, сама особистість не може вплинути на зміну стратегії побудови стосунків.

Висновок: Теоретичне дослідження засвідчило, що саморозвиток шлюбного потенціалу особистість здатна здійснити за умови високого рівня рефлексії, орієнтації на зміну та покращення життя, в основі якого лежить аналіз минулого, теперішнього та планування майбутнього. Відтак, людина має бачити відповідність між реальними стосунками та ідеальними, бути готовою взяти відповідальність та розпочати глибинну трансформацію сформованого шлюбного потенціалу. Перспективою подальших досліджень є розробка програми корекції сформованого шлюбного потенціалу особистості.

Список використаної літератури:

1. Зязюн Л. І. Саморозвиток особистості в освітній системі Франції. [монографія]. Київ; Миколаїв: В-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 388 с.
2. Фурман А. А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості: [монографія]. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 508 с.
3. Роменець В. А. Предмет і принципи історико-психологічного дослідження. Психологія і суспільство, 2013. – № 2. – С. 6-27.
4. Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму / Іммануїл Кант. Київ: Юніверс, 2004. – 464 с.
5. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. – 360 с.
6. Остапенко Е. О. Дослідження підходів до визначення поняття «саморозвиток». Університетська освіта. Наукові праці. Педагогіка. том № 136, 2010. С. 49-54.
7. Потапчук Є. М. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером : довідник сімейного психолога. Хмельницький : Видавництво «PolyLuxdesign&print», 2020. 36 с.